

Landskap: Småland Upptecknat av: Frans Petersson
 Härad: Kinnared Adress: Småland, Urshult
 Socken: Urshult Berättat av: Densamme
 Uppteckningsår: 1941-1942 Född år 1884 i Urshult

Gjätarbiografi

Uppgifter om släkten.	s. 1-15.
Skolundervisning, - lekare m. m.	s. 15-22 31.
Kläder.	s. 22
Konfirmation.	s. 31.
Jämsvägens tukturst i Urshult.	s. 33-34.
Potatisplantering.	s. 36.
Skogsarbete.	s. 36-37.
Lätta nt jukturst till de döda.	s. 40-41.
Jämförelser m. l. se der för och m.	
Jultävande i Urshult på 1890-talet	s. 46-50

Min levnadshistoria.

På begäran av ledningen för Lunds
Folkminnesarkiv vill jag härmed upp-
teckna det viktigaste, som jag varit
med om under min nu 57-åriga tillvaro.
Dock alltså först måste jag nämna något
om min släkt. Min farfars far,
som hette Per, och som var född om-
kring år 1770, bebodde ett litet
torp under Rössviks Storgård.
Min farfar, som bar namnet Johannes,
och som enligt en uppgift var född
år 1803, arrenderade ett på en ut-
mark till Rosgård på Ylämbö liggande
torp, kallat Backen, på vilket han och

min farman medelst strängt arbete och hård försakelse lyckades utrinna ett nödtorrtigt uppehälle för sig och sin stora barnskara. Av deras barn var min far yngst. Han hette Peter Johan och var född den 15 juni år 1849.

Min farman, som hette Gatarina Jakobsdotter, född i Långasemåla, Ushult, vid "helnamässe" (första November) år 1806, var en arbetsmänniska av det mera rivande slaget, som med kraft och lust och aldrig slappnande intresse deltog i alla de tunga göromål, som annars i regel tillkomme männen. Allt det smär, som hon kunde samla (samka = sangka) efter sina två kor, bar hon den fem mil långa vägen

ned till staden Karlshamn, där hon på torget avyttrade delsamma. Sedan min farfar på vårvintern 1883 fått sluta sina dagar på sitt torp, flyttade farmor till en av sina döttrar, "Glanna på Kanalen", hos vilken hon den sjunde Mars 1899 avled, 92 år gammal.

Angående min mors släkt kan omnämnas, att min morfars farfar hette Nils Knutsson och var jordbrukare. Min morfars far, Knut ("Knut Nilsson"), född något år före år 1800, var under åren 1823-1849 bosatt på den till Kåfussviks socken hörande, men i omedelbar närhet av Urshults sockens gräns ute i sjön Åsne liggande ön Kläcklinge, där han ägde ett medelstort jordbruk, men sedan han

hustru, Britta, sistnämnda är avlidit, sålde han sitt hemman till Stina, sin äldsta dotter, varefter han inköpte en gård i den i östra delen av Kalusviks socken liggande byn Tjungeboda, där han sedan i omkring tjugo års tid ägnade sig åt jordbruk. Han var under några år nämndeman för Kalusviks socken. Min morfar, som hette Nils (Nils Knutsson), och som var född på Käcklinge år 1827, flyttade på våren 1850 hit till Huskults socken och inköpte av avlidne hemmansägaren Anders Magnussons i Rössmåla sterbhus ett tredjedels mantal Rössmåla Storgård, varefter han gifte sig med ovannämnde Magnussons ena dotter Kristina, min mormor.

Min mormors morfar, som hette Karl, var bonde i Erbjörnemåla, Mørskult i början av 1800-talet. Ingvid, hans hustru, som var född i Stengårdstätt i slutet av 1770-talet, var syster till prästen Gläkan Stenström, som avled i Lövestad, Skåne år 1834. Karl och Ingvid hade två barn, Abraham och Elin, av vilka den sist nämnda var född den 26 Dec. år 1803. Sedan Karl år 1811 avlidit, stod Ingvid själv för arbetet under tre år, varefter hon år 1814 ingick äktenskap med sin däng, Daniel Fredrsson, som var bändig från Frearyd, Mørskult. Av barnen i hennes andra äktenskap studerade ende sonen till präst och antog namnet Stenström efter morbrödern, och sedan han under några år haft tjänstgöring i Mørskults pastorat, till vilket på den

tiden även Almundsvyds församling hörd,
blev han år 1859 vald till komminister
i Åsingås. Då Tingsås i slutet av 1870-
talet blev eget pastorat, blev Stenstam
korad till dess förste kyrkoherde, men
dog en tid efter valet, varför han ej
kom i tillfälle att tillträda denna sin
nya tjänst.

Min mormors mor, den här ovan om-
nämnde Elin, blev år 1822 gift med
hemmansägaren Anders Olagnesson i Fenne-
fälske, Låvsviks socken, på vars gård
de två makarna sedermera voro bosatta
i sex års tid. På vintern 1828 inköpte
de emellertid en större gård i Rössmåls
Ushult, dit de flyttade, medan mar-
ken ännu var snötäckt. Ett par dagar
före flyttningen råkade den ena av

deras tre kor byta sitt ena framben,
varför han blev fastkedjad på en på
en grövre släda anbringad "reje" (pinthäck),
på vilken han sedan fick göra den omkring
två mil långa färden mellan Frennäsfall
och Råssmåla. Trots de svåra strapatser,
som den stackars kon fick utstå
under färden, blev han efter hand
färdig fisk.

Min morfars far avled i oktober 1848,
varefter Nils Knutsson (min morfars)
tillträdde gården. Under den tid han
ägo den samma lade han över tjugo
tunnland vildmark under plog, var-
jämte han uppförde en ny stor lada-
gård. På grund av förluster, upp-
komna genom borgensförbindelser,
blev Nils Knutsson år 1866 nödsakad

att avyttra sitt hemman, varefter han
inköpte en mindre gård, Käusgårde, som
han innehade i nio år, och å vilken
han avslåtligen fortsatte att odla.
Han var under en tidsrymd av tre
decennier en av den här bygdens be-
folkning mycket anlitad djurskötare.
Enligt en uppgift av änkan Helena
Andersdotter, Göllycke, född 1843, död
1937, var Nils Knutsson den förste
här i Ushult, som omkring år 1850
började tillämpa det på en del andra
orter gånge bruket att vid julen trak-
tera småfåglarna med korn- och havre-
kärvar, vilka han placerade i de runt
gårdsplanen växande fruktträdens kronor.
Nils Knutsson, som i många hänseenden
var en föregångsman, var i örigt intress

serad av läsning. På 1850- och 1860-talet
var han abonnent av Nya Västjörbladet
och Aftonbladet, men under den senare
delen av sin levnad läste han än Smålands-
posten än Smålandspostens veckoblad.
Han ägde flera historieböcker, var-
jämte han såsom djurläkare under årens
lopp skaffade sig en anseelig mängd
böcker, som behandlade husdjurens sjuk-
domar och deras botande. Av övrig
litteratur, som fanns i hans ägo, kan
nämnas bokverket Fritiofs saga. Min
mormors mor, undantagsänkan Elin Karls-
dotter i Rössmåla, avled vid 84 års
ålder i december 1884. Min mormor,
hustrun Kristina Andersdotter, avgick
med döden vid 82 år den 11 februari 1908,
medan min morfar, den här ovan omnämnda

Nils Knutson, skattade åt förgävelsen
den 16 Augusti 1910, 83 år och tre månader
gammal.

Av min fars syskon blevo Sven,
född år 1831, och Elina, född 1834, bosatta
i Tingsås socken, där de respektive
år 1909 och 1901 avleda, och i vars gifte-
gård de nu vila, medan av de övriga
Hanna, född år 1837, Eva, född 1839,
och Nils, vars födelseår var 1845, slo-
sig ned här i hemsocknen, varist
de avleda respektive åren 1916, 1905
och 1894, under det att min yngsta
faster, Elia, född år 1842, i mitten
av 1880-talet emigrerade till Danmark,
där hon år 1923 avled såsom äldst av
syskonen, 81 år gammal.

Av min mors syskon kom Maria,

född år 1855 och tre år yngre än min mor, till Stockholm, varast hon dog år 1885, medan hennes ende bror, Knut, född år 1858, efter att under 13 år haft anställning såsom järnvägsarbetare, blev år 1888 polisman i Söderhamn, där han år 1912 avled, 54 år gammal. En syster av min mors syskon, Stina, född år 1865, kom ävenledes till Söderhamn, där hon år 1891 ingick äktenskap med stationskarlen, sedermera tågmästaren Per Sundberg, varefter de efter ett tiotal år bosatte sig i Bollnäs, där de skaffade sig en egen bostadsfastighet. Då Sundberg år 1928 efter uppnädd pensionsålder erhöll begärt avsked från sin befattning, flyttade de två makarna till Växjö, där Stina på sommaren

1933 avled, 68 år gammal.

Min mors yngsta syster, Eva, född år 1871, dog här i Ushult år 1913. Endast en av systererna, Gida, född år 1863, är numera kvar i livet. Gida, som i unga år hade anställning i Danmark, blev år 1890 gift med lantbrukaren Nils Jönsson, skänning till börden, varefter de två makarna slog sig ned här i Ushult, där de till att börja med under många år innehade ett husar-
torp under Bosgård, varefter de vid tiden för sekelskiftet övertog ett av min mormors arrenderat, på Vamboö utmark liggande torp, som numera genom inköp av den gamla till torpet hörande jorden och tillköp av ny sådan samt å det samma utförda grundförbättringar ut-

göt ett jordbruk, som under normala väderleks- och skördeförhållanden föder en häst och tre à fyra kor. Ida, som vårdade sina föräldrar under deras sista levnadsår, blev änka år 1921, varefter hemmet övergick i hennes ene sons - Arvid Nilsson - ägo.

Mina föräldrar, Peter Johan Johansson, född den 15 juni 1849, och Britta Nilsdotter, född den 11 Maj 1852, gifte sig på vären 1876, varefter de år 1880 övertogs ett till Smäramåla bruksgård hörande litet ställe, benämnet Enetarpet. Av deras fyra barn var Anna, född den 7 Februari 1878 och sedan år 1903 bosatt i Rästänge och gift med stationskarlen Olof Kristiansson, äldst. Som nummer två kom Hilda, född den 26 Augusti

1879, och sedan år 1912 gift med metallarbetaren vilbin Johansson, Åtvidaberg, på vilken ort hon och hennes mor fortfarande äro bosatta. Min yngsta syster, Emma, föddes den 12 December 1881. Hon hade under åren 1899-1918 plats som hembiträde i Ljungbyhed, Skåne, blev år 1924 obotligt sjuk och avled på våren 1939. Högst i systerkonstakran var emellertid jag sjuk. Jag kom till världen den 11 Augusti år 1884.

Min far, som var grovarbetare, hade mestadels sysselsättning på långt från hembygden betygster, medan min mor ständigt var hemma och skötte hushållet samt passade oss barn, varjämte hon medel stickning och spånadsarbete, som hon åtog sig, bidrog till familjens uppehälle. Spinnlånen, 14 öre skillingen för blånor samt 33 öre för lågor och ull var ju låg, men det blev ändå alltid

något. Men sträfvade ofästrutet, och hur brydsamt hon ibland än kunde ha det, kan jag likväl ej erinra mig, att vi barn en enda kväll behövde lägga oss hungriga, ty hur svårt det än såg ut, fann man alltid en möjlighet att skaffa bröd.

År 1891 kom jag i småskolan. På den tiden räckte en termin i tre månader, och eftersom jag genomgick fyra terminer, blev min småskoleutbildning precis ett år. År 1894 genomgick jag min första folkskoletermin, varefter jag varje år till och med år 1898 genomgick en dylik kurs, varför hela min folkskoleutbildning tog ett år och tre månader i anspråk.

Den förste läraren, av vilken jag

fick mottaga undervisning, var småskol-
läraren Per August Magnusson, född i
Räneboda, Ushult år 1863. Han var
en duktig och insiktsfull lärare, som
med allvar och nit skötte sitt kall,
varför han var varmt anhållen av
flertalet av sina elever. År 1893
tjänstgjorde här i Ushults mest
skoldistrikt småskollärarinnan Karoline
Magnusson, född i Rössnåla, Ushult
år 1874, om vilken jag kan nämna
samma goda vitsord som om Per August
Magnusson. Karoline Magnusson, som
sedan år 1934 är pensionerad, bebod
sedan några år tillbaka eget hus
i Ushults stationsambälle.

Under den tid, som jag gick i folk-
skolan, fick jag mottaga undervisning

av David Ekenstam Colleen, född i Långs-
sjö socken år 1865. Denne pedagog var
en spännande sträng och fordrande lärare,
som ögonblickligen grep till käppen, så snart
han fick att göra med själsväldiga eller
för läxläsning och annan undervisning
likgiltiga pojkar. Ett exempel, som be-
tyser hur hårdhänt Colleen kunde
uppträda i dylika fall, vill jag
härmed anföra: Under höstterminen 1898
hände det en eftermiddag, att en av poj-
karna visade sig cuppmäcksam under
lektionen. Colleen, som märkte detta,
rusade med käppen i högra handen bort
till pojken, fattade med sin vänstra
hand tag i syndarens högra öra i tydlig
avsikt att dra honom ur bänken ut
på gånge för att där klä honom, men

i sin iver ryckte den jättestarke mannen allt för hårt, vilket hade till följd, att den nedre delen av ärat lossnade. Med ansiktet skiftande i en röd än vit färg sprang den nu ängsfulle Colleen in i sin privata bostadslägenhet och kom omedelbart tillbaka medförande en bländande vit handduk, som hon räckte pojken under tillsägelse, att den nu genast skulle gå ut till brunnen och tvätta bort det blod, som runnit ned över hals och axel, vilken uppmaning den tolvårige pojken ögonblickligen åttlydde. Denne, som såg saken från sin humoristiska synvinkel, stod sedan i en dryg halvtimme framför en av vattenfylld balja, ivrigt baddande och tvättande sitt såriga öra. Så snart blodet upp-

höjde att rinna, drog pojken ett tag i
örat, varefter blädningen till pojkens stora
förmåjelse fortsatte. Först sedan hand-
duken enligt pojkens mening hade hunnit
bli tillräckligt blodig, tammade han läsa-
ren densamma.

För min del tyckte jag riktigt bra
om folkskollärare Colleen, ty han var
alltid snäll mot mig, och eftersom jag
både ville och kunde läsa, behövde
jag aldrig befara någon äga eller tillräkta-
misning från hans sida.

År 1900 sökte och erhöll Colleen
plats såsom organist och folkskollärare
i en landskommun uppe i Skaraborgs-
län, i vilken bygd den nu 46-åriga man-
nen fortfarande är bosatt.

Under min skoltid voro lärarna i

småskolan följande: Luthers lilla katekes, biblisk historia samt svensk fjädertäna, varjämte en och annan av svenska psalmbokens psalmer intändes. Vidare förelam inläsning i Nya Testamentet och småskolans läsebok. De mindre barnen, de så kallade "stambarnen", som ännu ej lärt sig att stava och lägga ihop, fingo i regel åtnjuta en stunds enskild undervisning av läraren, medan de större barnen voro sysselsatta med andra ämnen. Varje vecka fingo de äldre barnen på sina griffeltavlor skriva ett par eller flera, helt korta uppsatser i rätt- och välskrifning. Dessutom fingo de lära de vanliga räknesätten med undantag av division.

Folkskolans läroämnen voro:
Luthers lilla katekes jämte "storkatekesen"

biblisk historia, svensk historia samt geografi, naturlära och geometri, de fyra enkla räknesätten och bråk, varjämte föreläsningsinlämning i Nya testamentet och folkskolans läsebok. En gång var fjortonde dag fick vi en av svenska psalmbokens psalmer till utantäxa. Tre gånger i veckan var det uppsatsskrifning i rätt- och välskrifning, och varje onsdagseftermiddag fick vi en timmes lektion i kosttätning. Calleén var ovedersägligen en utomordentligt skicklig lärare, och den här räknas kyrkoherde, doktor Viderström, hade fullständigt rätt, när han vid Calleéns utflyttning till Västergötland yttrade, att det uppväxande släktet

här i Mörhults mellersta skeldistrikt
led en svår förlust, när det miste de-
ne sin lärare.

1890-talets klädedräkter voro enkla
icke minst när det gällde skolbarnen.
Ett här i hemmet berett tyg, vari
varpen bestod av bomullsgarn, medan
inslaget utgjordes av gammalt stick-
ylle framställt garn, användes i stor
utsträckning till kläder till såväl
gossar som flickor. När detta stickylle
"revs upp" och sönderplåkades med fing-
rarna, innan det medels kardning och
spinning förvandlades till garn, blev
detta inslag benämnt "appriivsgarn"
(oppriivsgarn = oppriivsgarn), och det av
detsamma framställda tyget kallades
"appriivsty" (oppriivsty). Färbeklänaden

ACC. N:R.

M 8120:23

23

Landskap:

Småland

Upptecknat av:

Frans Petersson

Härad:

Kinnared

Adress:

Linnemåla Hushult

Socken:

Hushult

Berättat av:

Densamme

Uppteckningsår:

1942

Född år

1884 i Hushult

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

utgjordes vanligtvis av träskor.

Skolbarnen fingo självha ombesörja nödig renhållning av skolsalen. Två kvällen i veckan fingo barnen på en viss bänk sopa skolsalens golv samt medels trasor avlägsna allt damm från bänkar och innansiden. Under Coltheins tid blev därjämte varje elev ålagd att en viss dag under terminen till skolan medföra ett visst kvantum finhackat gransis, varmed han på morgonen skulle bestro skolsalgolvet. Denna städning och pyntning av skolsalen, som eleverna i tur efter varandra fingo utföra,

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Småland. Upptecknat av: Frans Petersson.
Härad: Linnevald. Adress: Smånamåla, Ushult.
Socken: Ushult. Berättat av: Densamme.
Uppteckningsår: 1942. Född år 1884 i Ushult.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

verkställdes också mönstergillt av de flesta.
Även eldning och uppvärmning av skallekaka
na fingo barnen ombesörja.

De vanligaste skallekarna vara tafatt-
lekar, såsom "ge datten", "locka pytt",
"ingen rövare finns i denna skogen",
"skjuta hare" med flera.

Leken "ge datten" tillgick så, att en
av de lekande skulle försöka upphimla
en av de för honom undanflyktande
kamraterna och slå till honom med handen
samtidigt som han ropade: "Datten". Den
person, som han upphimlar, fick sedan i
sin tur "ge datten".

Landskap: Småland-
Härad: Linnævald.
Socken: Ushult.
Uppteckningsår: 1941.

Upptecknat av: Frans Petersson.
Adress: Smålamåla, Ushult.
Berättat av: Densamme.
Född år 1884 i Ushult.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Leken "Locka pytt" tillgick så, att "pyttarna" och "pyttlockaren" ställdes på var sin sida om ett i marken ristat streck, varefter "pyttlockaren" under ett ideligt lockande: "Kom, pyttor! Kom, pyttor! Kom, pyttor!" sekta avlägsnade sig från strecket, på kort avstånd följd av de intet ont anande "pyttarna" - just som "pyttlockaren" fann ögonblicket för en helomvändning vara inne, svängde han tvärt om på klacken och rusade i väg mot "pyttarna", vilka nu i brådskande flykt skyndade tillbaka mot utgångspunkten. Den "pytta", som "pyttlockaren"

ACC. N:R M 8120:26. 26
Landskap: Småland. Upptecknat av: Frans Petersson.
Härad: Kinnared. Adress: Smöramåla, Ushult.
Socken: Ushult. Berättat av: Densamma.
Uppteckningsår: 1942. Född år 1884 i Ushult.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

lyckades fånga, innan han hann över-
skrida det i marken ristade strecket,
fick nu bli "pyttlockare" i den gamle
"pyttlockarens" ställe.

Leken "Fingen sövare finns i denna skogen"
tillgick så, att redan de i denna lek agerande
de sövare hunnit gömma sig i de i skogen
befintliga buskarna, skulle de
övriga i leken deltagande lämna sin i
lekplatsens centrum varande plats och sprida
sig i grannskapet runt densamma,
klappa i händerna och ropa: "Fingen sövare
finns i denna skogen! Fingen
sövare finns i denna skogen!"

ACC. N:R.

M 8120:27

27

Landskap: Småland.

Upptecknat av: Frans Petersson.

Härad: Kinnared.

Adress: Småland, Viskult.

Socken: Viskult.

Berättat av: Densamme.

Uppteckningsår: 1942.

Född år 1884 i Viskult.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sedan var det rövarens tur att rusa upp från sina gömställen och söka fånga en eller flera av de stojande deltagarna, inman dessa hannit springa tillbaka till det för dem fridlysta lekplatsens centrum. De, som "rövarna" lyckades fånga, fingo sedan agera "röware", när leken nästa gång upprepades.

Leken "Skjuta hare" tillgick så, att den som agerade "skytt" skulle springande förfölja kamraterna, som benämndes "harar". Så snart han hade lyckats upphinna någon av dessa, skulle han sticka honom med den käpp, som fick

Skriv endast på denna sida!

Landskap:

Småland.

Upptecknat av:

Frans Petersson.

Härad:

Kinnevald.

Adress:

Småland, Miskult.

Socken:

Miskult.

Berättat av:

Densamme.

Uppteckningsår:

1942.

Född år

1884 i Miskult.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Gänsstgöra som bössa, och utropa: "Skott!"
Den "skjutne haren" fick sedan under
forträttningen agera "jägare".

Av övriga lekar kan nämnas: Leka
gömma = "räkna kribbo", "ta blindback",
"slå boll" samt dans- och äktelekar.

Leken "Räkna kribbo" tillgick så, att en av
de i leken deltagande ställde sig i en undan-
gömd ^{väg} håll händerna, mössan eller schaletten
för ögonen, medan han räknade till ett
hundra, varunder alla de övriga begagna
de tillfället att springa undan åt var
sitt håll och gömma sig. Så snart räkna-
ren hade räknat till hundra, skrek han:

Landskap: Småland.
Härad: Linnesevad.
Socken: Mshult.
Uppteckningsår: 1942.

Upptecknat av: Frans Petersson.
Adress: Småland, Mshult.
Berättat av: Densamme.
Född år 1884 i Mshult.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Nu tittar katten upp! Två för alla
nästjurar!" varefter han avlägsnade
sig från platsen, ivrigt sökande sina
lekamrater. Lyckades han därunder fin-
na några av dessa, rusade han tillbaka
till sin plats och spottade för dessa, var-
vid man kunde höra: "Två för johan!
Två för Anna! Två för Erik! Van-
ligtvis var det emellertid så, att kam-
raterna lyckades smyga sig fram till
räkneplatsen, medan räknaren letade
efter dem på annat håll, och då kun-
de denne helt snopen få höra dessa i för-
tjust gäckande tonfall ropa: "Två för

ACC. N:R.

M. 8120:30.

30

Landskap:

Småland.

Upptecknat av:

Frans Petersson

Härad:

Kinnevald.

Adress:

Smålamåla, Veshult.

Socken:

Veshult.

Berättat av:

Densamme.

Uppteckningsår:

1992.

Född år

1884 i Veshult.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

mej! Tvi för mej! Tvi för... o.s.v.
Den förste, som "räknaren" spottade för,
fick sedan nästa gång agera räknaren.
Lyckades han däremot ej spotta för nå-
gon av sina kamrater, fick han fortsätta
att tjänstgöra som räknare, tills han
fick bättre tur.

Leken "Ja blindbock" tillgick så, att
den med en bindel för ögonen agerande
blindbocken sökte gripa kamraterna, som
ljuddöst drog sig undan för honom.

Lyckades han fånga någon, lade han
en hand på dennes huvud och tryckte
ned honom på en stol, varvid han ytttrade:

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 8120:31.

31

Landskap: Småland. Upptecknat av: Frans Petersson.
Härad: Kinnared. Adress: Småmåla, Mshult.
Socken: Mshult. Berättat av: Densamme.
Uppteckningsår: 1942. Född år 1894 i Mshult.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Lift där, medan fiskarna koka!" Den fångade fick omedelbart därefter "gå blindbock".

År 1899 blev jag konfirmerad. Det året var antalet Mshultskonfirmander 115. Konfirmationsundervisningen fortgick under tiden Februari-Augusti. Vår lärare, den framstående och lärde prästmannen doktor Viderstiern, hade stora fordingar på sina konfirmander, men under den långvariga undervisningens fortgång lärde han känna dem, och när stunden för konfirmationen var inne, kunde han till sin förvåning notera, att hans

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Småland. Upptecknat av: Frans Petersson
Härad: Kinnared. Adress: Smålamila Urskult
Socken: Urskult. Berättat av: Den samme.
Uppteckningsår: 1942. Född år 1884 i Urskult.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

elever varit hemma i alla de stycken,
som utgjort föremål för hans under-
visning. Eke en enda av hans till konfir-
manderna framställd fråga blev obesvarad.

Under det årets konfirmationsunder-
visning fick doktor Viderström helt
ofömodat mottaga en "lärjunge" från Tings-
ås socken. Det var en fjugofemårig silt-
handlare, Karl Vilhelm Andersson, som
av Kunge häradsrätt blivit ålagd att
svärja sig fri i ett barnuppfostringsmål.
Först sedan han av en själsörjare blivit
undervisad om edens vikt, fick han svärja
sig fri.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Frans Petersson.
Härad: Kinnared. Adress: Småland, Ushult.
Socken: Ushult. Berättat av: Densamme.
Uppteckningsår: 1942 Född år 1884 i Ushult.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Åren 1899-1900 byggdes den här genom Ushult gående Hönshytte-Kornemåla järnväg. Många personer, såväl äldre som barn, gick långa vägar för att se undan vagnarna som gick utan hästar det första ordinarie passagerartåget, som på eftermiddagen den 27 oktober 1900 passerade Ushults station. Tack vare järnvägen fick Ushultsbygden fruktedlägg och möjlighet att bli lösnings och även för andra näringsgrenar blev banan en hävstång, som enbart var till socknens förmån. Den här i Ushult numera ganska livliga turisttrafiken räknar också

Landskap: Småland.
Härad: Kinnared.
Socken: Ushult.
Uppteckningsår: 1949.

Upptecknat av: Frans Petersen.
Adress: Småland, Ushult.
Berättat av: Den samme.
Född år 1884 i Ushult.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sin uppväxt från tiden för jämvägens tillkomst.

En septemberdag år 1894 följande jag-
tic är gammal - min första tiöning. Mina
föräldras närmaste granne, kallad Lven
Alsa-Flanna, hade hos sig en inneboende
gumma ^{Lissa} som på grund av dövhet be-
nämndes "Döva-Lissa". Av sin odlade jord
hade Flanna till Lissa överlåtit en
åker, på vilken det på densamma
skördade kornet nu var uppsatt i
långtravar. En eftermiddag fingo Emma,
min ena syster, och jag plötsligt höra ett
starkt brakande ^{gud.} ifrån Lven Alsa-Flannas

Landskap: Småland,
Härad: Kinnared.
Socken: Ushult.
Uppteckningsår: 1942

Upptecknat av: Frans Petersson.
Adress: Småmåla, Ushult.
Berättat av: Densamme.
Född år 1884 Ushult.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

åkerlycka. När vi efter en hård kapp-
springning hunnit fram till det ungefär
120 famnar från vår stuga liggande lilla
hemmet, fingo vi se, att ett par på den
intill Glannas åkerlycka liggande ängen
betande oxar stängt sönder det mellan
lyckan och ängen varande trästängslet och
berett sig tillträde till Lissas korn. I en
händelsevis lyckades vi emellertid lösa till
baka oxarna, varefter vi nödtervigt repa-
rade stängslet. Såsom belöning härför fingo
vi av Lissa mettiga var sin tiöring. Jag
har dock alltid bitteit ångret, att jag tog
emot denna gåva, ty stackars Lissa var mycket
fattig.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Frans Petersson.
Härad: Kinnared. Adress: Smålamåla, Ushult.
Socken: Ushult. Berättat av: Dersamme.
Uppteckningsår: 1942. Född år 1884 i Ushult.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

På hösten 1896 hjälpte jag ett par grannar att plocka potatis. Min daglön för detta arbete var 25 öre jämte kost. Hösten 1897 fick jag för enahanda arbete 33 öre, vilket på den tiden ansågs vara skälig daglön för en fullgod potatisplockare.

Förstås jag, på den tiden hade klara kroppskrafter, deltog jag ofta i tungt arbete. Under vintern 1899-1900 var jag således min far behjälplig med att hugga brännved i skogarna här omkring. Hugglönen för en samu ved var vintern 1899-1900 blott 80 öre, men steg följande vinter till en krona. Hugglönen för en kubiksamu massaved var vid

Skri endast på denna sida!

Landskap: Småland. Upptecknat av: Frans Petersson.
 Härad: Kinnared. Adress: Småland, Viskult.
 Socken: Viskult. Berättat av: Densamme.
 Uppteckningsår: 1942 Född år 1884 i Viskult.

funnits en ko på det här stället. År 1923 inköpte jag den till det här lilla hemmet hörande jorden. Den nionde September 1929 avled min mor. Sjukdomen, som lade henne i graven, var kronisk katar i luftvägen. Medan min fars ålder blev blott 55 år, nådde min mor en livslängd av 77 år och 4 månader.

Alltsedan min mors död har jag varit med allena i mitt lilla hem. Jag har odlat mark och planterat fruktträd. - Under den kalla vintern 1940 dog emellertid en hel del fruktträd

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Småland. Upptecknat av: Frans Petersson.
Härad: Lännevald. Adress: Smöramåla, Ushult.
Socken: Ushult. Berättat av: Densamme.
Uppteckningsår: 1942. Född år 1884 i Ushult.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Under de 48 jular, som jag överlevat jul-
ottan i Ushults kyrka, har detta stora
tempel emellertid alltid varit fullt av
folk.

Den för en 50 år sedan i samband
med julfirandet höjande vidskepelsen sy-
nes numera vara helt försvunnen. Jag
minns således mycket väl, att en i södra
delen av Ushults socken boende gammal,
"Post-Maja" eller "Rackare-Maja" kal-
lad, berättade, att hon varje julkväll
brukade sätta ut mat - en grisföt,
en bit isterband, litet bröd samt
en kopp vitgröt - till sin döda mor,

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. M. 8120:42.

42

Landskap: Småland. Upptecknat av: Frans Petersson.
Härad: Kinnared. Adress: Småland, Miskult.
Socken: Miskult. Berättat av: Densamme.
Uppteckningsår: 1942. Född år 1884 i Miskult.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

skördearbetet. Träskningen av säden, som på 1890-talet på många gårdar verkställdes med slaga eller "plägel" (plöjelt), utföres numera med självisensande tröskverk, varvid grannarna i regel hjälpa varandra. Linodlingen, som för femtio år sedan var allmän här, gick sedan ständigt tillbaka och hade vid tiden för krigsutbrottet så gott som upphört. Även den med denna näringssren intimt förenade hemslöjden, såsom spinning och vävning, rönte delvis samma öde. Färderna, som i slutet av förra

Skriv endast på denna sida!

20 eller 25 öre på skäppa jämte nödigt bränsle för maltets torkning åtog sig att mälta malt. Dessa "mältegubbar", som antingen ha blivit lagda i graven eller på grund av hög ålder blivit arkeslösa, ha ej fått några efterföljare. I vår tid köpes allt öl och dricka från bryggeriet i staden.

En annan traditionell sed, gjusstöpningen, har ävenledes upphört. Slaktning av nötkreatur utföres numera sällan eller aldrig hemma på gårdarna utan de till slakt avsedda djuren skickas antingen till det stora förenings-slakteriet i Alvesta eller också till privat slaktare här i orten. Någon för gjusstöpning lämplig^{talq} ha lentmännen således ej att förfoga över, och eftersom

de flesta bostadshusen i den här socken numera äro elektrifierade, är behovet av talg- och stearinljus skäpligen minskadt.

Det talas understundom om "den gamla goda tiden", men gör man en opartisk jämförelse mellan levnadsförhållandena nu och för femti år sedan, så måste man obetingat tillstå, att vår tid har avgjort förtäraden framför "den gamla goda". Skillnaden mellan den fattiges och rikes livsföring har blivit mindre märkbar, klyftan mellan de olika klasserna är på god väg att försvinna. Om den bittra nöden, som fordom dagligdags var gäst i många backstuguköja och annat liknande bostadsuckel, förspöjes nu ingenting. Tack vare den allmänna folkupp-

lysningen, nykterhetsarbetet samt ungdomens studiecirklar har dyckenskapen ständigt gått tillbaka, och de yngre generationerna Ushultsbarn ha på sitt program satt hyfsning och bildning såsom sitt högsta mål.

Julfirande i Ushult på 1890-talet

Sedan de egentliga julförberedelserna, trätt, slakt, bygga, bak, skurning och övrig rengöring, verkställets, var i regel julaften inne. Frukostmaten på julaftens morgon skilde sig i många hem från den vanliga vardagens endast därigenom, att man fick avsmaka julkosten samt fläcksyltan. Brakade man ha

julgran, men ännu ej hunnit få den färdig, så skulle denna klädas på julaftons förmiddag. Tidigt denne morgon brukade julkävarna eller "julkassar" sättas ut till småfåglarne. En annan tradition var, att alla de med religiösa motiv försedda julbrevven (jula-brevven), som funnos tillgängliga, skulle "pinnas" upp på väggarna inne i stugan. Även "juläppeltäret" skulle denne dag fram på bordet för att pyntas och prydas, ävensom ljusstakarna, vilka förseddades med ljus.

På julaften ville man högst gärna besöka grannarna. Hos dessa skulle man göra påhälsning först i "mellandagarna", då julbjudningarna började. Vid middagstid julaften doppade man i grytan. Detta tillgick så, att man lade av en julhimpa skumme

skiver i det sjudande spadet i grytan, var
fläsk, isterband och reubenspjäll kokade.
Gå snart skivorna hade legat i spadet
i en minut, tog man upp desamma med
en större träsked, varefter man åt dem,
samtidigt som man avsmakade det ko-
kande sovlet, varjämte man drack av
det nybyggda maltdrinkat. Sedan man
hade ätit, skulle man taga av sig sina
gamla kläder och kläda på sig nya
dylika, ifall man hade sådana. Därefter
vankades det kaffe, var till det bjöds
kringla, vetebröd och pepparkakor.
På kvällen bestod maten av bröd,
smör, ost, sylta, fläsk, isterband, reu-
benspjäll, ärtor eller bruna bönor,
lutfisk och potatis fruktsoppa och ris-
grynsgröt. Av juldrikat drack man

så mycket man ville.

På julkvällen var det sed att julevangeliet jämte ett par julpsalmer skulle läsas. Till traditionen hörde desslikes, att ett talg- eller stearinljus skulle brinna under julnatten.

På julkvällen fick man äpplen och mätter. När man på juldagsmorgonen vaknade, skulle man bita i ett äpple. Detta skulle ha till verkan, att man skulle ^{bli} snäll, och att man ej skulle bli om-biten under det kommande året.

Redan klockan två på juldagsmorgonen måste man stiga upp, ifall man skulle hinna fram till kyrkan till fyrsticket, då julattegudstjänsten började. Så snart man hade ätit frukost, begav man sig i väg. Var det mörkt, förde man

med sig en stor, med fyra glansuta
försedd trälykta, varmed man lys-
te sig, tills man hann fram till stora
landsvägen. Inne i de utesfö-
r liggande gårdarna och hemmen funnes tär-
da julgranar, vilka livligt beskådades
av de mot kyrkan stadda nattvand-
arna. Något senare sett man inne i
Ushults rymliga, av andäktiga åhörare
fullsatta tempel och lyssnade till psalm-
sången: "Var hälsad, sköna morgonstund!"
följd av doktor Viderstiöms ^{uppläsning} av jul-
evangeliet: "Aa vare Gud i höjden
och frid på jorden och bland människan-
na, till vilka han har behag."